

MARCIN POLKOWSKI

HET BEELD VAN POLEN EN DE POOLSE MAATSCHAPPIJ AAN DE
VOORAVOND VAN DE JANUARIOPSTAND (1863/64)
IN ALBRECHT RODENBACHS *STUDENTEN VAN WARSCHAU*.
POOLSCHÉ TAFEREELÉN (1879)

1. RODENBACHS BELANGSTELLING VOOR POLEN EN ZIJN *STUDENTEN*
VAN WARSCHAU

De Vlaamse dichter en toneelschrijver Albrecht Rodenbach (1856-1880) nam als leerling van het Kleinseminarie te Roeselare op 28 juli 1874 deel aan de zogenaamde Groote Stooringe, een protest van flamingantistische scholieren tegen het ongelijke status van het Frans en het Nederlands aldaar (Vanlandschoot 283, 302-310). Er bestaat een consensus zowel in de oudere als meer recente Rodenbach-literatuur dat de schrijver de inspiratie voor zijn latere werk *De studenten van Warschau. Poolsche tafereelen* (verder: *SvW*) voor een belangrijk deel uit de gebeurtenissen rondom de Grote Stoor haalde (Vanlandschoot 302).

Reeds in Roeselare dacht Rodenbach overeenkomsten te zien tussen de positie van Polen tijdens de Poolse delingen en die van Vlaanderen als deel van België (Van de Wijer 216-217). Tijdens zijn studietijd in Leuven schreef hij in 1879 het drama *SvW*. Het stuk werd gepubliceerd onder het pseudoniem “Harold” in drie afzonderlijke afleveringen van de tijdschriften *Het pennoen* en *De Vlaamsche vlagge* (voor bibliografische informatie hierover zie Van de Wijer 207-208, noten 9-10).

Dr hab. Marcin Polkowski, prof. KUL, is buitengewoon hoogleraar Nederlandse letterkunde met specialisatie oudere letterkunde bij de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit van Lublin. Correspondentieadres: Katedra Literatury Niderlandzkiej, Instytut Literaturoznawstwa, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14 (CN-005), 20-950 Lublin, Polen; e-mail: marcin.polkowski@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5854-2027>.

Omvangrijke passages werden na Rodenbachs dood opnieuw uitgegeven door zijn broer Ferdinand (Rodenbach, *Albrecht Rodenbach, passim*). De tot nu toe enige wetenschappelijke editie, die echter geen verklarend apparaat bevat, werd verzorgd door Frank Baur in 1960 (Rodenbach, *Verzamelde werken* III, 280-338).

Te Leuven ontmoette Rodenbach twee studenten uit Polen die zijn vrienden werden. De eerste was Michał Tyszkiewicz, wiens achternaam door Vanlandschoot als “Tietzkiewicz” (564) en door Van de Wijer als “Tietskiewicz” (kol. 216) wordt gespeld. Over zijn identiteit is voorlopig weinig meer bekend. Baur stelde vast dat hij uit Wilna (Pools: Wilno, Litouws: Vilnius) afkomstig was (335), een gegeven dat op een inschrijving in het jaarboek van de Katholieke Universiteit Leuven berust (*Annuaire* 1881, 253).¹ Aan de hand hiervan kan de bij Van Landschoot eveneens ontbrekende voornaam van Tyszkiewicz worden vastgesteld: “Michel” (Michał). Volgens Van Landschoot (564) zou Tyszkiewicz zoon zijn van “een emigré uit de laatste Russisch-Poolse oorlog (1863)”; hiervoor vermeldt hij echter geen bronnen.

Van de tweede Poolse student, Stanisław Pogorzelski, noemen Baur en Van de Wijer slechts de achternaam (Baur 335; Van de Wijer, kol. 216). Uit het Leuvense jaarboek verneemt men niet alleen zijn voornaam Stanislas (Stanisław), maar ook dat hij afstudeerde als “ingenieur des constructions civiles et des constructions mecaniques” en uit Maciejowice² kwam (*Annuaire* 1885, 207). Door deze twee studenten, met name Tyszkiewicz, werd Rodenbach voorzien van informatie over Polen en de Januariopstand (Van de Wijer 216). De verdere zoektocht naar de identiteit van deze studenten valt buiten het bestek van deze studie.³

Ten behoeve van de Nederlandse lezer is het noodzakelijk om hier beknopt de historisch-culturele context van de Januariopstand toe te lichten. Dit is echter onmo-

¹ Vilnius was en is de hoofdstad van Litouwen maar was tot 1795 in het Pools-Litouwse Gemeenebest. In de hier besproken periode was Vilnius een multiculturele stad met een etnisch Poolse, Litouwse, Duitse, Wit-Russische en Joodse bevolking. Vanaf de helft van de zestiende eeuw (de totstandkoming van het Gemeenebest) werd de stad overwegend Poolstalig; deze situatie bleef bestaan tot het einde van de Tweede Wereldoorlog. De leden van de adellijke Tyszkiewicz familie, die in Litouwen zetelden (bijvoorbeeld in Landwarów, Zatrocze, Pogorzela of Waka), was net als de Litouwse hoge adel in deze periode Poolstalig en sterk gepoloniseerd (voor de lotgevallen van de Litouwse tak van deze familie vgl. de studies van Liliana Narkowicz).

² Hoewel enkele plaatsen in Polen deze naam dragen, is Maciejowice wellicht identiek aan de gelijknamige stad in centraal Polen (voivodschap Lublin, district Garwolin) en de plaats van een veldslag uit de Kościuszko-Opstand van 1794. Halverwege de negentiende eeuw was deze stad het bezit van de familie Zamoyski.

³ De auteur dankt Dr Liliana Narkowicz, wetenschapster met een omvangrijk oeuvre op het gebied van de geschiedenis van de Litouwse tak van de familie Tyszkiewicz, voor haar suggesties betreffende de richting van verder onderzoek. Volgens Dr. Narkowicz (schriftelijke informatie in het bezit van de auteur) heeft geen van de bekende vertegenwoordigers van de Litouwse tak van de familie Tyszkiewicz in Leuven in de bewuste periode gestudeerd. De auteur dankt ook Prof. Idesbald Godeeris van de Universiteit van Leuven voor informatie betreffende de Belgische sporen van de familie Tyszkiewicz.

gelijk zonder in te gaan op de complexe politieke situatie op het grondgebied van het voormalige Gemenebest Polen-Litouwen na de Delingen.⁴ In 1795 werd het Gemenebest verdeeld onder Rusland, Oostenrijk en Pruisen. De ontwikkelingen daarna kunnen een geschiedenis van achtereenvolgende opstanden worden genoemd. De Poolse politieke elite legde zich niet neer bij het status quo maar deed haar best om door middel van politieke bondgenootschappen (met name met het Franse Keizerrijk onder Napoleon) en gewapende opstanden de politieke soevereiniteit te herwinnen (zie Vos en Goddeeris 137). De Januariopstand was reeds de derde in een reeks niet voorspoedig afgelopen gewapende manifestaties (na de Kościuszko-opstand in 1794 en de Novemberopstand in 1830-31). Geografisch concentreerden deze pogingen zich in het Poolse (Congres-)Koninkrijk (na 1815), met Warschau als hoofdstad, en in de Litouwse voivodschappen van het voormalige Gemenebest (tegenwoordig: Litouwen, Wit-Rusland (de oostelijke gebieden, die door de Polen ‘het Weggenomen Land’ en door Rusland het ‘Westelijk Land’ genoemd werden).

Door Norman Davies wordt de periode vlak voor de Januariopstand de tijd van “rêveries” (dagdromen) genoemd, waarbij deze Brits-Poolse historicus op de (achteraf gebleken) ijdele hoop doelt van de Poolse politieke elite op liberalisering binnen het Russische Rijk, wat tot een grotere autonomie (of tenminste het behoud van verkregen rechten) voor de Poolse bevolking zou leiden. Deze vrijdelde hoop deed een sociale druk ontstaan die in de winter van 1862 op 1863 voornamelijk onder jongeren de vonk bleek te zijn, die de vuur van de opstand deed opbranden. De Poolse maatschappij (voor het gemak spreek ik hier van het Koninkrijk Polen en laat de overige delen buiten beschouwing) was verdeeld in wat betreft de politieke koers tussen een groep pro-Russische loyalisten (de kring rondom Aleksander Wielopolski), de gematigde, sociaal-conservatieve voorstanders van een pacifistische strijd voor grotere autonomie binnen de perken van de wet (de zogenaamde ‘witten’), en de meest radicale voorstanders van gewapende opstand, die ook meer verregerende sociale hervormingen voor ogen hadden (de zogenaamde ‘roden’) (Vos en Goddeeris 195-198). Wanneer Wielopolski als repressieve maatregel conscriptie onder jongeren aankondigde, besloot de ‘rode’ vleugel op 22 januari 1863 tot het uitroepen van een opstand (voor de verdere verloop ervan zie Vos en Goddeeris 198-200, Davies 260-268). Op dit moment van de geschiedenis begint de plot van Rodenbachs *SvW*.

⁴ De Nederlandstalige lezer die op zoek is naar meer achtergrondinformatie kan deze vinden in de relevante passages uit *De strijd van de witte adelaar: geschiedenis van Polen* van Louis Vos en Idesbald Goddeeris (190-200), waar de aanleiding voor de opstand en de politieke debatten op de vooravond van de Januariopstand nauwkeurig worden beschreven. Een andere aan te raden bron (in het Engels) is *Poland: God's playground* door de Brits-Poolse historicus Norman Davies, met name dl. 2, 256-271.

2. ONDERZOEKSGESCHIEDENIS EN INTERPRETATIESTRATEGIËN

De receptie van Rodenbachs oeuvre is sterk afhankelijk geweest van de sociaal-culturele context (Baur, Vanlandschoot). Zijn poëzie, ondergeschikt gemaakt aan de politieke belangen van de Vlaamse Beweging, werd in het verleden vrijwel uitsluitend door een ideologisch-gekleurde lens gelezen. De belangstelling die men in de eerste helft van de twintigste eeuw voor Rodenbach en zijn oeuvre had, is tegenwoordig aanzienlijk afgenomen (Vanlandschoot, 20). Deze tanende aandacht geldt ook specifiek voor een werk als *SvW*, wat hernieuwde aandacht voor deze interessante tekst rechtvaardigt.

De *SvW* kent een nogal bescheiden onderzoeksgeschiedenis. Cruciaal binnen de stand van onderzoek is de interpretatie van de hoofdstrekking van het werk. Heeft men namelijk te maken met een *drama à clef* over Vlaamse problematiek (de Grootte Stooringe), een toneelstuk over Poolse thematiek, of misschien met allebei tegelijk? De vroegste interpretatoren van de tekst beklemtoonden het eerstgenoemde aspect. Deze strategie leek evident aangezien de toen prevalerende lectuur van Rodenbachs werk vanuit een autobiografisch en Vlaamsgezind perspectief geschiedde (Rodenbach, *Albrecht Rodenbach* 30-31). Dat deze interpretatielange tijd als autoritair werd beschouwd, berustte voor een belangrijk deel op uitlatingen van de auteur zelf, die de “Grootte Stooringe” op het Kleinseminarie “Poolsche taferelen” had genoemd (vgl. Rodenbach, *Albrecht Rodenbach* 30) omdat de pacificatie van Vlaamsgezinde studenten hem aan het proces van russificatie in de door Rusland ingelijfde delen van Congres-Polen en het Weggenomen Land deed denken.

De interpretatie waarin *SvW* een “Roeselaars” *drama à clef* is, blijft tot de dag van vandaag bestaan. Romain Vanlandschoot (664) noemt in zijn recente biografie het toneelstuk “een traumatische herinnering aan de incidenten met superior Delbar”. Ook hij lijkt niet te erkennen dat de Poolse thematiek als zodanig de aandacht verdient. De lectuur van *SvW* blijft bepaald door de intentionaliteit, een “discutabele” (T’Sjoen en De Potter 33) en de vanaf de helft van de twintigste eeuw in diskrediet gebrachte interpretatiestrategie (*intentional fallacy*).

Dankzij het werk van Frank Baur ontstond er echter een interpretatiestrategie waarin de focus meer op de Poolse thematiek kwam te liggen. Enerzijds noemde Baur (205) het “kennelijk een dramatisering van de Roeselaarse beroering, maar kennelijk alweêr heel sterk bijgewerkt”. Anderzijds constateerde hij echter: “[...] blijkens velerlei notities in W.u.D. [*Wahrheit und Dichtung*] [...] en de vertrouwdheid van het werk zelf met Poolse geschiedenis en topographie, wilde het toch ook een Polen-stuk zijn, een van de zeldzame in onze letterkunde” (Rodenbach, *Verzamelde Werken* 382). Hendrik Jozef Elias (117) noemde Rodenbachs werk “[...] een

van de zeldzame Vlaamse bijdragen tot de zeer rijke Europese Polenliteratuur van de 19de eeuw”.

De enige wetenschapper, die tot nu toe een uitgebreide analyse aan de tekst uit Pools perspectief heeft gewijd, was Ingrid van de Wijer (kol. 216). Ze stelde vast dat elk betekenisniveau van het stuk (het ‘Roeselaarse’ en ‘Poolse’) autonoom, artistiek noodzakelijk en volwaardig was (Van de Wijer, kol. 208, 216). Van de Wijer identificeerde dankzij de hulp van Poolse kennissen als eerste een aantal allusies naar de Poolse literatuur, cultuur en geschiedenis. Meer recentelijk onderkende Pools neerlandicus Jerzy Koch Rodenbachs banden met Polen. Hij stelde vast dat Rodenbach “over een niet geringe kennis van de Poolse zaak van 1863” beschikte. Ook Koch (34, noot 17) benaderde het toneelstuk als een tekst met een Poolse en Vlaamse betekenislaag. Onlangs benadrukte Idesbald Goddeeris het belang van *SvW* als een van de uitingen van het Belgische discours van polonofilie na 1863 (Goddeeris).

Hoewel er over de jaren heen een meer evenwichtige aanpak in de Rodenbach-studie is ontstaan, valt het ons op dat *SvW* toch overwegend vanuit een autobiografisch en Vlaams-centrisch perspectief werd geïnterpreteerd. De hierboven genoemde constatering van Van de Wijer (kol. 216) dat *SvW* “een Polenstuk” is, vond na 1980 (met uitzondering van de hierboven genoemde reactie van Koch) geen weerklank in de neerlandistiek en heeft niet tot een hernieuwde aandacht voor de tekst geleid. Des te meer reden, naar onze mening, om *SvW*, ruim veertig jaar na de publicatie van het artikel van Van de Wijer, tot onderwerp te maken van een nieuwe studie met een interdisciplinair karakter waarin de inzichten van zowel de neerlandistiek als polonistiek verenigd zullen worden.

In deze bijdrage wordt daarom de nadruk gelegd op *SvW* als een tekst over Polen en de Poolse maatschappij vlak voor de opstand van 1863-1864. De doelstelling zal zijn om een licht te werpen op tot nu toe onderbelichte of onbekende aspecten, die hiermee te maken hebben. De onderzoeksmethode is afkomstig uit de imagologie (Leerssen). Het huidig Nederlands beeld van Polen werd onderzocht bijvoorbeeld door Jo Sterckx in termen van oriëntalisme en balkanisme. Over het beeld van Polen in de Nederlandse en Vlaamse literatuur van de negentiende eeuw is daarentegen tot nu toe vrij weinig bekend. De bedoeling van deze studie is om deze lacune voor een deel te vullen.⁵

⁵ Omgekeerd is vanuit Pools perspectief onderzoek gedaan naar Poolse discoursen over België en de Belgen, zie Styk.

3. HET BEELD VAN POLEN TIJDENS DE JANUARIOPSTAND

De vraag wat Rodenbachs Polenbeeld inhoudt is tot nu toe grotendeels onbeantwoord gebleven. Met uitzondering van de studie van Van de Wijer, die vanzelfsprekend een ietwat andere focus had, is er tot nu toe geen onderzoek gedaan naar de manier waarop Rodenbach in zijn drama Polen en de Poolse maatschappij afgebeeld heeft. In deze bijdrage zal op deze vraag een antwoord worden gegeven door in te gaan op de aspecten van de tekst die door Van de Wijer in haar pionierstekst niet of slechts gedeeltelijk behandeld werden. De structuur zal bestaan uit vier thematische clusters: geografie en topografie (3.1), taal en cultuur (3.2), de maatschappij en maatschappelijke instituties (3.3) en tenslotte de politieke en militaire aspecten van de opstand (3.4).

SW bestaat uit twee bedrijven met de volgende scènes ofwel “tonelen”: Het eerste bedrijf: de school (1e scène); de residentie van de Lubienski’s (2e scène). Het tweede bedrijf: een boerenhuis bij Cześćochowa (1e scène); de school (2e scène – het “carcer”, 3e scène – de slaapzaal; de bossen bij Cześćochowa (4e scène). In de onderhavige analyse maak ik gebruik van de editie van Baur (de paginanummers tussen haakjes verwijzen telkens naar deze editie).

3.1 GEOGRAFIE EN TOPOGRAFIE

Het land wordt als Polen of als “Polenland” aangeduid (298, 299). Ook worden “Lithuanie” (331) met Wilna (303) genoemd. Van de regio’s die Rodenbachs “Polenland” uitmaken, hoort men nauwelijks: is er weinig sprake van andere gebieden van het voormalige Pools-Litouwse Gemenebest. De geografische ruimte wordt bepaald door de Weichsel (“Wisla”, een direct leenwoord uit het Pools) en Warta. “Wisla” komt driemaal en Warta slechts een keer voor (in het lied “Waar stroomt de klare Wartavloed?”, 300). Het zwaartepunt ligt in centraal Polen, de bakermat van de opstand van 1863, met Litouwen en Wielkopolska (Groot Polen) daarbij.⁶ De fictieve ruimte van de handeling slingert heen en weer tussen een stedelijke en een rurale omgeving (de hoofdstad van het Koninkrijk Polen, Warschau, en de bossen van Cześćochowa, met verwijzingen naar het heiligdom van Jasna Góra).

⁶ Het is misschien niet zonder betekenis dat Wisla en Warta de twee Poolse rivieren zijn die in het Pools volkslied *Mazurek Dąbrowskiego* (*Dąbrowskimars*, 1797) worden genoemd. Het feit dat Wielkopolska, waarvan Warta de belangrijkste rivier is, op dat moment als Pruisisch deel van de Delingen buiten Koninkrijk Polen lag, wijst in mijn opvatting naar Rodenbachs besef dat de verdeelde Poolse gebieden één cultureel geheel vormden.

Warschau wordt in *SWW* niet in meer detail beschreven. Opvallend is wel dat met name het stadsdeel Praga, op de oostelijke oever van de Wisła, genoemd wordt, en niet de eigenlijke stadskern op de westelijke oever. In de helft van de negentiende eeuw werd Praga bewoond door het armste deel van de bevolking. Kenmerkend voor dit stadsdeel waren sloppenwijken en een semi-rurale uitstraling. De economische activiteit in Praga, met vele markten (316), komt overeen met de historische werkelijkheid. De middelbare en hogescholen rond 1860 waren geconcentreerd in de stadskern op de westelijke oever. De uitzondering op de oostelijke oever was, een eind buiten Warschau, een pedagogische school in Radzymin (Instytut Kształcenia Nauczycieli Elementarnych) (Poznański 32).

Een prominente rol in de topografie van Polen wordt gespeeld door Cześćochowa (“Czenstochowa”, geen afwijkende spelling in het negentiende-eeuwse Pools) en Jasna Góra, de naam van het Maria-heiligdom en Paulinenklooster aldaar. Het fysieke uiterlijk van deze plaats wordt wel (laconiek) beschreven: “Iasna gora, iasna gora! [sic] de heilige berg! Daar rijst het heiligdom van Czenstochowa [sic] met zijn koepel en torens in de rode morgenzonne!” (331).

Polen komt in Rodenbachs drama voor als een agrarisch, gedeeltelijk onontgonnen landschap van oerwouden, akkers en weilanden. Dit is een realistisch beeld dat tegelijkertijd gekenmerkt wordt door een romantische esthetiek, maar niet door expliciet exotisme:

O de avond over het land! De velden, het koorn, de weiden, de bossen, versmeltend in het wordend duister; de Wisla gelijk een zilveren lint door de donkergroene vlakke; de purperen zonne, smeltend te midden enen bloedigen plas, bachten de heilige wouden van Czenstochowa – ene nevelige strepe aan die urenverre kimme... (319-320)

Daarnaast komt ook de “steppe” voor (292). Hierin kan men het stereotype landschap herkennen dat in de Poolse culturele verbeelding sterk verbonden is met Oekraïne.

Aan Rodenbachs geografie van Polen zitten ook wat haken en ogen. Zo wordt verondersteld (316) dat de knecht Wasil na met Stanislaw Lubienski vlakbij Cześćochowa te hebben overlegd op dezelfde dag (rond de middag!) Warschau zou bereiken (te voet ook nog, want vermomd als boer) – in werkelijkheid een afstand van meer dan 200 kilometer. Om dezelfde reden zou Wasilewski (citaat hierboven) vanuit de school in Warschau de bossen van Cześćochowa niet kunnen zien. Ook de chronologie klopt niet – de opstand van 1863 brak in de wintermaanden uit, terwijl het landschap in Rodenbachs drama een zomers karakter heeft. De opstand duurde weliswaar tot 1864, dus met de zomermaanden erin, maar in het stuk wordt overduidelijk de aanleiding en beginfase van de opstand beschreven, waarbij een winterse sfeer beter zou passen.

3.2 TAAL EN CULTUUR

Rodenbach laat zijn protagonisten af en toe Pools spreken, wat vrij zeldzaam is in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw. Behalve de hierboven genoemde toponiemen is er nog een leenwoord uit het Pools: “isba” (moderne Poolse spelling: izba) (303). Een izba is een boerenhuis dat uit een kamer bestaat of de kamer in zo’n huis (Boryś 200-201). Beide betekenissen zijn correct en van toepassing op de relevante scène.

De leuzen die de studenten gebruiken, “Boze cos Polsken [sic]” (een citaat van het incipit van het religieus-patriottisch lied *Boże coś Polskę* van Alojzy Feliński, 1816 met latere aanpassingen), of “Z dymen [sic] Pozarow [sic]” (het incipit van het lied *Chorał* van Kornel Ujejski, 1846), verwijzen, zoals Van de Wijer (212-214) constateerde, naar belangrijke Poolse cultuurteksten vlak vóór en tijdens de Januariopstand (zie ook Ramotowska 54). Ook komt de uitroep “Bôze zbaw Polsken!” [sic] (Boze zbaw Polskę; God red Polen!) in het stuk voor.⁷ Dezelfde uitroep staat op een bidprent met het appel van paus Pius IX van 31 augustus 1863 om voor Polen te bidden (Biblioteka Narodowa [Nationale Bibliotheek van Polen], G.57650).

De katholieke religieuze cultuur is prominent aanwezig in de vorm van de Mariaverering te Jasna Góra. De opziener van de school bidt uiteindelijk: “Onze Vrouw van Czenstochowa, koningin en aartshertoginne, bescherm de jonge scheuten en het jonge zaad van ons arm vaderland!” (315). De titel van Maria als koningin van Polen, gepopulariseerd door de wijding van Polen aan Maria door Jan II Casimir (1656), was rond 1850 algemeen bekend. Op de bovengenoemde bidprent staat naast het icoon van Maria van Jasna Góra de opschrift “Regina Poloniae”. “Onze Vrouw van Czenstochowa” wordt in het drama ook “aartshertoginne van Lithuanie” genoemd (332). In werkelijkheid kwam deze titel aan de icoon van Maria uit Wilna (Onze Vrouw van Ostra Brama, in het Nederlands: Poort van het Morgenrood) toe (Skrudlik, 65). Dit wijst op een samenvoeging van beide belangrijke Mariabeelden in Rodenbachs drama. De hierboven geciteerde woorden “in de rode morgenzonne” (331) kunnen daarom ook een verholde verwijzing naar Wilna zijn.

Het drama staat vol culturele allusies. Van de Wijer (212) merkt terecht op: “Rodenbach heeft zijn studenten namen gegeven die begrippen zijn in de Poolse cultuurgeschiedenis”. Aan haar juiste constatering kan men enige gegevens toevoegen. Wanneer de Rus Bagration zich ironisch uitlaat over de Poolse hoop op onafhankelijkheid (288), doelt hij op de Poolse koning Johannes III Sobieski (1629-1696), de overwinnaar van Wenen (1683). “Narbut” (303) heeft een prototype in de

⁷ In het stuk transcribeerde Rodenbach de Poolse nasale klank ‘ę’ kennelijk volgens het Franse fonetische systeem (als ‘en’) (330).

strijder Ludwik Narbutt (1832-1863) die in werkelijkheid, net als in dit drama, een guerrilla-oorlog in Litouwen voerde. Soms laat Rodenbach echter zijn historische prototypen een andere rol spelen. In het stuk is Bakoenin een onsympathieke Russische student. In werkelijkheid was de revolutionaire democraat Michail Bakoenin (1814-1876) voorstander van de Poolse zaak (Kieniewicz, *Powstanie* 33). De meeste Russische studenten hebben de namen van Russische legeraanvoerders.

De door Van de Wijer (211) niet geïdentificeerde Marian Langiewicz heeft een historisch prototype in de gelijknamige aanvoerder van de opstand. Het verschil is dat Rodenbachs fictieve Langiewicz tot het einde een succesvolle veldheer is, terwijl de campagne van zijn historisch evenbeeld in minder dan één maand mislukte (Kieniewicz, *Powstanie* 46). Dat de naam van de dichter Adam Woronicz (316) naar aartsbisschop Jan Paweł Woronicz (1757-1829) alludeert, zoals Van de Wijer (212) vaststelt, klopt wel, maar het is niet uitgesloten dat de voornaam bovendien op verholde manier verwijst naar Polens belangrijkste romantische dichter en émigré Adam Mickiewicz (1798-1855).

Het *Liedeken van den roere* (292), werd tot nu toe met geen Poolse cultuurtekst in verband gebracht. Het onder de opstandelingen populaire lied *Hej strzelcy wraz* (Hé, schutters allemaal), alternatieve titel *Marsz strzelców* (Schuttersmars), van Władysław Ludwik Anczyc (1823-1883) zou een mogelijke, zij het verre, inspiratiebron voor Rodenbach zijn geweest vanwege de militaire topiek en militant anti-Russische boodschap (Anczyc 17-19).

3.3 DE MAATSCHAPPIJ EN HAAR INSTITUTIES

De inwoners van het land worden “Polakken” genoemd (“Och God, ja, ik ook ben Pollak”) (330), destijds een neutrale term (*Woordenboek der Nederlandsche Taal*). De lezer ziet de maatschappij voornamelijk door de lens van de adel, de szlachta, waartoe behalve de Lubienski’s ook de militaire leiders van de opstand, de studenten en twee politici, Zamoyski en Wielopolski behoren. Het sociale probleem van de emancipatie van horige boeren dat het programma en verloop van de opstand bepaalde, komt in het drama niet aan bod. De volkscultuur manifesteert zich door de verwijzing naar de herberg “den Speleman” of boeren die naar de markt trekken (316).

In de weergave van de Poolse adel vindt een significante verschuiving plaats ten opzichte van het contemporaine, stereotype beeld dat ook in West Europa gangbaar was van:

[...] dolzinnige heethoofden en boerenverdruckers, die van het merg en bloed hunner lijfeigenen brassen en door hunne zamenzweringen en opwekkingen tot een wanhopigen strijd diepe ellende over het land brengen, waardoor het volk verarmt en den bodem alom met lijken bemest wordt. (Bavink 72)

Van een dergelijk negatief stereotype is in *SvW* geen sprake. Het overleg onder de opstandelingen (303-315) verloopt ordelijk en op rationele manier. Met name de jonge generatie van de Poolse adel, verpersoonlijkt in de protagonist Stanislaw Lubienski, toont zich daadkrachtig, intelligent, in staat tot efficiënt overleg en planmatig handelen.

De figuur van Thomas Lubienski heeft mogelijkerwijze een historisch prototype in Tomasz Łubieński (1784-1870). Net als zijn fictief evenbeeld was Łubieński een veteraan van de Napoleontische oorlogen en tijdens de novemberopstand nam hij deel aan de detronisatie van tsaar Nicolaas I, maar zonder overtuiging (Kieniewicz, 'Tomasz'). De fatalistisch ingestelde patriot Lubienski uit Rodenbachs drama lijkt dus in zekere opzichten op de behoudzuchtige Łubieński maar is geen exact portret van deze laatste. Een bijkomend verschil is dat Łubieński in 1863 geen rol van betekenis meer kon spelen (hij was toen bijna tachtig). Hij had geen zoon geheten Stanisław (zijn zoon Leon overleed in 1860).

Rodenbachs Poolse onomastiek is correct: Poolse voor- en achternamen als Adamowicz, Amatowski, Bronislaw (Bronisław), Maiewski (Majewski), Kosinski, Obniski, Pogorzelski, Rudawski, Soltyk (Sołtyk), Terzki (Terski) of Twardowski werden in de gebruikelijke Poolse spelling weergegeven, met kleine aanpassingen om de uitspraak in het Nederlands te vergemakkelijken. Het valt op dat Rodenbach geen verzonnen, pseudo-Slavische antroponiemen, maar authentieke namen gebruikte.

Standverschillen manifesteren zich in twee situaties. De student Iwan Foedorowicz, die als weeskind een *cliens* is van zijn *patronus* Lubienski, vertegenwoordigt de verpauperde Poolse adel. Hij studeert om ingenieur te worden, wat nogal kenmerkend lijkt te zijn voor de situatie van de gedeclasseerde Poolse adel in de generatie vlak vóór en (met name) na de Januariopstand. Hij wordt afgebeeld als vol wrok zowel tegen Lubienski als tegen de Russen. Hij wil echter geen radertje in het quasi-koloniale systeem van het Russische Rijk worden (288). De Rus Bagration probeert een wig te drijven tussen Foedorowicz en de Lubienski's door hun statusverschil te beklemtonen, wat in breder perspectief de Russische strategie tegenover de Poolse maatschappij in de jaren 1863-1864 weerspiegelt. Dit lukt gedeeltelijk wel omdat Foedorowicz zich pijnlijk bewust is van de sociale en economische kloof tussen hem en de Lubienski's. Desalniettemin verloochent hij zijn Poolse identiteit niet en slaat een aanbod af om officier in het Russische leger te worden (288).

Foedorowicz heeft een slechte reputatie zowel bij Rodenbach als bij latere onderzoekers. Rodenbach zelf beschreef Foedorowicz als “den student in genie [...] die, in het drama, de oorzaak is, bij verraad, van den ondergang des poolschen legers” (geciteerd naar Van de Wijer 219). Maar in de slotscène weigert Foedorowicz juist de opstandelingen te verraden: “Ik ben hoveerdig en eerezuchtig, alles wat gij wilt, ja. Doch daarom juist en zal ik nooit een verrader worden” (335). Deze tegenstrijdigheid is nooit verklaard. Volgens Van de Wijer (209) zou Foedorowicz “in alles uit baatzucht” handelen; ook dit lijkt niet overeen te stemmen met de tekst.

Sociale en etnische verschillen manifesteren zich in geval van de knecht Wasil. Omdat de naam Wasil een Oost-Slavische (Oekraïense of Wit-Russische) en geen Poolse naam is, kan men dit makkelijk lezen als een toespeling op zijn etniciteit en herkomst uit de oostelijke regio's van het voormalige Pools-Litouwse Gemenebest. De broer van Stanislaw heet in het stuk “Stiepan” wat eveneens een Wit-Russische of Oekraïense naam is – misschien een allusie naar de herkomst van de Lubienski's uit dezelfde streken. Wasils Wit-Russische of Oekraïense herkomst weerhoudt hem ervan niet een loyale soldaat van de opstand te zijn. Hij geldt daarom als symbool van het politieke programma van de radicale vleugel van de opstandelingen (de ‘roden’),⁸ die de samenwerking van alle inwoners van Polen, Litouwen en de Oekraïne bepleitten. De inspanningen van de ‘roden’ om de boerenbevolking van de Oekraïne te mobiliseren mislukten echter volledig en in de buurt van Minsk (Pools: Mińsk, toen ook Mińsk Litewski) en Hrodna (Pools: Grodno) hadden ze slechts matig succes (Kieniewicz, *Powstanie* 53-55). In *SvW* komt verder de kwestie van hoe etniciteit de reacties op de opstand bepaalde niet aan bod.

Men hoeft de school niet als een louter ‘Roeselaars’ motief te zien; Rodenbachs beeld ervan zou in een Poolse context uit dezelfde periode ook behoorlijk realistisch zijn. De school in Warschau heeft (anders dan het Klein Seminarie) geen expliciet godsdienstig of zelfs katholiek karakter, behalve een vage allusie in de monoloog van Wasilewski (319). Dat het personeel uit katholieke geestelijken zou bestaan, wordt niet vermeld. Hoewel de protagonisten “studenten” worden genoemd, is dit “kollegie” of “gesticht” geen hogeschool maar het equivalent van een gymnasium.⁹ In Warschau vóór de Januariopstand waren er slechts enkele volwaardige academische instellingen, met name Szkoła Główna Warszawska (Hoofdschool van Warschau, later: Universiteit van Warschau, 1862-1869). Tot de middelbare scholen behoorde bijv. het Gimnazjum Realne (Realgymnasium, 1841-1862). De enthousiaste deelname van groepen Warschauer scholieren en studenten aan de Januariopstand is

⁸ Zie hierboven en Vos en Goddeeris 196-197.

⁹ De term “student” is in het Pools uitsluitend van toepassing op de studenten van instellingen voor het hoger onderwijs. Om deze reden zou men *SvW* beter naar het Pools als *Warszawscy uczniowie* en niet b.v. *Warszawscy studenci* vertalen.

historisch verantwoord (Ramotowska 30-38). De sfeer op school kenmerkt zich door gedwongen russificatie die trouwens meer lijkt op de repressieve maatregelen na 1863 dan op de meer liberale (en turbulente) toestand in de jaren 1856-1863 toen nog op school vrij onbelemmerd Pools werd gesproken (zie Ramotowska). Informatie over straf voor het Pools spreken duikt regelmatig op in relazen van voormalige leerlingen uit de periode na 1863 (Galek 238 *passim*). Op Rodenbachs school is daaren tegen geen sprake van de strenge fysieke straffen die na 1863 op de scholen in het Russisch Imperium toegepast werden. Een boete van “tien kopeks” voor het spreken van Pools lijkt in die context nogal mild te zijn.

In *SyW* komt ook de clandestiene Poolse pers voor. Terzki vermeldt dat de drukkerij van de (voor zover bekend fictieve) *Vaderlandse Gazette* te Warschau, een ondergrondse Poolse krant, door de Russen ontdekt zou zijn en de uitgever doodgeschoten. Deze door Rodenbach bedachte situatie zou een indirecte historische achtergrond kunnen hebben. Op 23 december 1863 werd de clandestiene drukkerij van de krant *Ruch* (*Beweging*) door de Russische politie ontdekt en de drukker Bronisław Szwarce gearresteerd (Kieniewicz, *Powstanie* 35). De titel *Vaderlandse gazette* alludeert mogelijkerwijze naar een aantal ‘rode’ Poolse kranten met vergelijkbare namen uit dezelfde periode, bijvoorbeeld *Dziennik narodowy* uit Warschau (waarvan de titel vrij als *Vaderlands dagblad* of *Nationaal dagblad* kan worden vertaald) of *Gazeta narodowa* (*Vaderlandse* of *Nationale krant*, Lwów).

3.4 POLITIEKE EN MILITAIRE ASPECTEN VAN DE OPSTAND

De fictionele figuren van Wielopolski (historisch prototype: Aleksander Wielopolski, 1803-1877), Zamoyski (Andrzej Artur Zamoyski, 1800-1874), en Langiewicz (Marian Langiewicz, 1827-1887), symboliseren, respectievelijk, de drie hierboven genoemde ideologische stromingen in het Polen van de helft van de negentiende eeuw: 1) loyaliteit tegenover Rusland en een bijna volledige afwijzing van autonomie; 2) een matige middenweg van hervormingen binnen het status quo (de ‘witten’) met de overweging dat om Pools bloed te besparen de weg van gewapende opstand vermeden moet worden; 3) soevereiniteit door gewapende opstand en sociale hervorming (de ‘roden’). Niet onpartijdig, het drama thematiseert dit debat vanuit het perspectief van de radicale ‘roden’ die echter opvallend genoeg niet op stereotype wijze als onvoorspelbare sociale revolutionairen werden afgebeeld (het ontbreken van sociale kwesties werd al eerder aangekaart), maar als oprechte Poolse patriotten en vrome katholieken.

In tegenstelling tot zijn fictief evenbeeld hield de historische Langiewicz geen hoofdkwartier in de omgeving van Częstochowa maar onder meer in Wąchock, ongeveer 150 km verder naar het oosten (Kieniewicz, *Powstanie* 46). Voor de scène in

Langiewicz's hoofdkwartier had Rodenbach inspiratie kunnen halen uit eigentijdse gravures. De neventekst omschrijft de situatie als volgt: "Langiewicz, graaf Lubien-ski en andere poolse [sic] hoofdmans rond ene tafel. Stanislaw Lubien-ski ter zijde. Wasil op schildwacht voor de open deur" (303). De gravure "Generaal Bentkowski met zijn staf" door Jules Worms (*L'illustration. Journal Universel* an 18 april 1863 [1053], p. 245) (Lewandowska et al. 44) lijkt sprekend op de scène in de "isba", compleet met een in de houding staande soldaat (de rol die in het drama door Wasil wordt gespeeld).

De term "maaier" (303) is een leenvertaling van de Poolse term *kosynier*, een met een zeis bewapende boer-soldaat. De symboliek van de insurrectie van 1863 werd mede bepaald door de zeis als wapenrusting (Grab). Deze term zou voor een Nederlandstalig leespubliek in 1879 misschien niet (meer) duidelijk zijn geweest; het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* geeft geen definitie voor dit woord in deze betekenis.

CONCLUSIE

Dit onderzoek bevestigt de al bekende stelling dat Rodenbach goed ingelicht was over Polen en de Poolse maatschappij en vult enkele opvallende lacunes in. Rodenbach's beeld van Polen en de Poolse maatschappij kan waarheidsgetrouw en genuanceerd worden genoemd. Het is gebleken dat een Polen-georiënteerde lectuur van het drama een aantal aspecten kan blootleggen die vanuit een Vlaams-centrisch perspectief onbelicht (en onverklaarbaar) zouden blijven. Daartoe behoren bijvoorbeeld de debatten *pro* en *contra* de Januariopstand tussen de 'witten' en 'roden', het doorgaans realistisch beeld van de identiteit van de jonge Poolse culturele elite op de vooravond van de insurrectie, of de interpretatie van de figuur van Foedorowicz, die helemaal niet de slechterik van het stuk blijkt te zijn. Tegelijkertijd moet men het hybride karakter van het drama, dat tegelijk Pools én Vlaams is, niet uit het oog verliezen: juist in deze evenwichtsoefening toont Rodenbach zijn meesterschap.

BIBLIOGRAFIE

- Anczyc, Władysław Ludwik, en Aleksander Ślapa. *Pieśni zbudzonych i inne poezye*. Kazimierz Sechorz, 1916.
- Annuaire de l'Université Catholique de Louvain*. Vanlinthout frères, 1881 en 1885.
- Baur, Frank. *Albrecht Rodenbach, het leven, de persoonlijkheid*. Lannoo, 1960.
- Bavink, W. H. *De Poolsche opstand (1863): van zijn begin tot aan het einde, benevens eene korte levensschets van den gewezen dictator, generaal Marian Langiewicz en den graaf Andreas Zamoyski, en eene beknopte beschrijving der stad Warschau*. Haarlem: W. J. Kat, 1864.

- Boryś, Wiesław. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Wydawnictwo Literackie, 2010.
- Davies, Norman. *God's playground. A history of Poland. Deel 2: 1795 to the present*. Oxford UP, 2013.
- Elias, Hendrik Jozef. *Geschiedenis van de Vlaamse gedachte. Deel 3: Verwezenlijkingen en ontgoochelingen. De scheiding der wegen 1860-1883*. De Nederlandse Boekhandel, 1964.
- Galek, Czesław. 'Wychowanie młodzieży szkolnej w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX wieku w świetle literatury memuarystycznej i beletrystycznej'. *Szkolnictwo, opieka i wychowanie w Królestwie Polskim: od jego ustanowienia do odzyskania przez Polskę niepodległości 1815-1918*, geredigeerd door Hanna Markiewiczowa en Iwona Czarnecka. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2016, pp. 238-248.
- Goddeeris, Idesbald. 'Wielobarwne polonofilstwo i całkowita neutralność: belgijskie reakcje na polskie powstanie 1863 roku'. *Rok 1863 w kilku odsłonach*, geredigeerd door Eugeniusz Niebelski, 2^e ed., Wydawnictwo KUL, 2017, pp. 117-131.
- Grab, Tadeusz. 'Kosa – zwycięska broń polskich wizji zbrojnych XIX wieku'. *Rok 1863 w kilku odsłonach*, geredigeerd door Eugeniusz Niebelski, 2^e ed., Wydawnictwo KUL, 2017, pp. 13-34.
- Kieniewicz, Stefan. *Powstanie styczniowe*. Krajowa Agencja Wydawnicza, 1987.
- Kieniewicz, Stefan. 'Tomasz Łubieński'. *Polski Słownik Biograficzny*. Deel 17, PAN, 1973, pp. 502-505.
- Koch, Jerzy. "'Vooruit naar Krakau!' Multatuli's Poolse plannen'. *Hollands Maandblad*, nr. 531, 1992, pp. 28-34.
- Leerssen, Joep. 'Imagology: History and method'. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: A Critical Survey*, geredigeerd door Manfred Beller en Joep Leerssen, Rodopi, 2007, pp. 17-32. www.imagologica.eu. Geraadpleegd op 19 sept. 2020.
- Lewandowska, Grażyna et al., redacteurs. *Powstanie styczniowe w ilustracjach prasowych z epoki. Wystawa wirtualna ze zbiorów Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy, Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego*. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy/Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, 2014.
- Poznański, Karol. 'Krótka o działalności oświatowej Pawła Muchanowa w Królestwie Polskim w latach 1842-1861'. *Szkolnictwo, opieka i wychowanie w Królestwie Polskim: od jego ustanowienia do odzyskania przez Polskę niepodległości 1815-1918*, geredigeerd door Hanna Markiewiczowa en Iwona Czarnecka, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2016, pp. 11-34.
- Ramotowska, Franciszka, e.a., redacteurs. *Warszawa przedstyczniowa: przebudzenie: „rewolucja moralna”*. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2018.
- Rodenbach, Albrecht. *Verzamelde werken. Eeuwfeest-uitgave, 1856-1956. Deel 3: Gudrun en dramatische fragmenten*, geredigeerd door Frank Baur. Lannoo, 1960.
- Rodenbach, Ferdinand. *Albrecht Rodenbach en de Blauwvoeterij*. Deel 1, S. L. Van Looy, 1909.
- Skrudlik, Mieczysław. *Cudowny obraz najśw. Maryi Panny Ostrobramskiej: historia, ikonografia, cześć, bezdroża kultu i fałszywego nabożeństwa*. Dobra Prasa, 1938.
- Sterckx, Jo. *Beelden van Polen en Midden- en Oost-Europa in de Nederlandsecultuur*. Adam Mickiewicz UP, 2016.
- Styk, Maria B. *Belgia w relacjach Polaków: antologia (XVI-XX w.)*. Towarzystwo Naukowe KUL, 1999.
- T'Sjoen, Yves, en Linde de Potter. "'Fata morgana's van de auteursintentie": Intentieprocessen als valkuil voor biografisch en teksteditorisch onderzoek'. *Werkwinkel*, vol. 8, nr. 1, 2013, pp. 29-43.
- Van de Wijer, Ingrid. 'Rodenbachs "Studenten van Warschau" (1879). Niet iedere gelijkenis met bestaande personen en toestanden is louter toevallig'. *Wetenschappelijke tijdingen*, vol. 49, 1980, kol. 205-226.
- Vanlandschoot, Romain. *Albrecht Rodenbach. Biografie*. Lannoo, 2002.

Vos, Louis, en Idesbald Goddeeris. *Een geschiedenis van Polen: de strijd van de witte adelaar*. Acco, 2011.

Woordenboek der Nederlandsche Taal. gtb.ivdnt.org/search. Geraadpleegd op 29 jan. 2021.

HET BEELD VAN POLEN EN DE POOLSE MAATSCHAPPIJ AAN DE VOORAVOND
VAN DE JANUARIOPSTAND (1863/64)
IN ALBRECHT RODENBACHS *STUDENTEN VAN WARSCHAU*.
POOLSCH TAFEREEL (1879)

A b s t r a c t

Dit artikel onderzoekt het beeld van Polen en de Poolse samenleving onder de Russische deling vóór de Januariopstand tegen de Russen (1863/64) in Albrecht Rodenbachs toneelstuk *Studenten van Warschau. Poolsche tafereelen* (1879). Een overzicht van Rodenbachs belangstelling voor Polen wordt gevolgd door een analyse van de traditionele wegen die literatuurwetenschappers bewandelen bij de interpretatie van dit drama. Rodenbachs literair beeld van Polen onder de Russische deling en de Poolse samenleving aan de vooravond van de opstand wordt onderzocht vanuit een aantal invalshoeken (geografie, topografie, taal, cultuur, de maatschappij en haar instellingen, politieke en militaire aspecten) door middel van de methode van de literaire en culturele imagologie. Dit onderzoek toont aan dat een nieuwe lezing van Rodenbachs toneelstuk, met meer aandacht voor Poolse motieven, een reeks inzichten oplevert over verschillende tot nu toe onopgehelderde aspecten van de tekst. Het bevestigt het beeld van Rodenbachs genuanceerde inzicht in de Poolse cultuur en samenleving van het midden van de 19^e eeuw, en versterkt dat in verschillende belangrijke opzichten.

Trefwoorden: Albrecht Rodenbach; *Studenten van Warschau*; Poolse Januariopstand (1863/64); Pools-Vlaamse contacten; imagologie.

OBRAZ POLSKI I SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO W PRZEDEDNIU POWSTANIA
STYCZNIOWEGO (1863-1864) W DRAMACIE *STUDENTEN VAN WARSCHAU*.
POOLSCH TAFEREEL (WARSZAWSCY UCZNIOWIE. SCENY POLSKIE) (1879)
ALBRECHTA RODENBACHA

S t r e s z c z e n i e

Artykuł przedstawia badania nad wizerunkiem Polski pod zaborem rosyjskim i społeczeństwa polskiego tuż przed wybuchem powstania styczniowego (1863-1864) w dramacie flamandzkiego pisarza Albrechta Rodenbacha pt. *Studenten van Warschau. Poolsche tafereelen (Warszawscy uczniowie. Sceny polskie)*, 1879). Po przedstawieniu genezy zainteresowania Rodenbacha sytuacją Polski pod zaborami i kontaktów autora z Polakami zarysowano główne ścieżki interpretacji, które obierali dotąd badacze zajmujący się tym utworem. Następnie, posługując się warsztatem imagologii literackiej i kulturowej, przeprowadzono analizę stworzonego przez Rodenbacha obrazu literackiego Polski i jej społeczeństwa okresu rozbiorów na kilku płaszczyznach: geografii, topografii, języka, kultury, społeczeństwa, polityki i wojskowości. Dzięki nowej lekturze, bardziej niż dotychczas ukierunkowanej na wątki polskie, udało się wyjaśnić szereg kwestii przedtem nieporuszanych w literaturze przedmiotu. Przeprowadzona analiza potwierdza, a w wielu miejscach pozwala lepiej uzasadnić ocenę, że Albrecht Rodenbach dysponował bogatym rozumieniem polskiej kultury i społeczeństwa połowy XIX wieku.

Słowa kluczowe: Albrecht Rodenbach; *Studenten van Warschau*; powstanie styczniowe; kontakty polsko-flamandzkie; imagologia.

THE IMAGE OF POLAND AND POLISH SOCIETY ON THE EVE OF THE JANUARY UPRISING (1863–1864) IN ALBRECHT RODENBACH'S DRAMA *STUDENTEN VAN WARSCHAU. POOLSCHE TAFEREELLEN (STUDENTS OF WARSAW. POLISH SCENES)* (1879)

S u m m a r y

This article researches the image of Poland and Polish society under Russian partition before the January Uprising (1863) in the Flemish poet Albrecht Rodenbach's play *Studenten van Warschau. Poolschetafereelen (Students of Warsaw. Polish Scenes, 1879)*. A survey of Rodenbach's interest in Poland and his contacts with Poles is followed by an analysis of the traditional paths followed by literary scholars interpreting this drama. Rodenbach's literary image of Poland and Polish society on the eve of the insurrection is analysed from several angles (geography, topography, language, culture, society and its institutions, political and military aspects, etc.) using the methodological framework of literary and cultural imagology. The research reveals that a new, more Polish-oriented reading of Rodenbach's play produces a wide range of insights on various hitherto unexplained aspects of the text. It confirms the view of Rodenbach's nuanced understanding of mid-19th century Polish culture and society, augmenting it in several important respects.

Keywords: Albrecht Rodenbach; *Studenten van Warschau*; Polish January Uprising (1863); Polish-Flemish contacts; imagology.